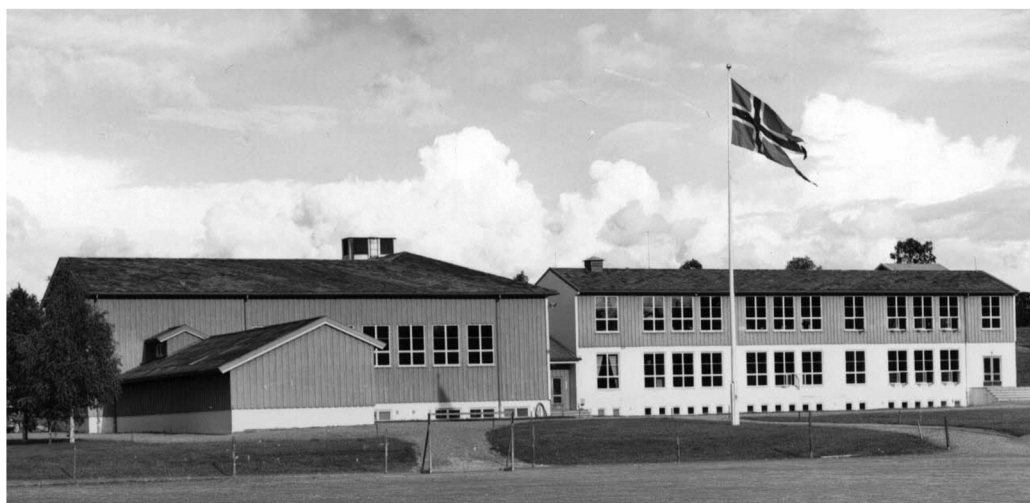

Christen Jordet

Sosialfaglinjen/samfunnsfaglinjen ved Tynset gymnas

Tynset gymnas (seinere Holmen videregående skole). Foto: Normann, beskåret.

Sosialfaglinjen ved Tynset gymnas startet høsten 1969. Tynset gymnas var da det andre gymnaset etter Borgheim gymnas som fikk en slik linje i Norge.

I Gymnasrådets godkjenning av linjen het det bl.a. at det ville være en fordel om en skole til begynte med en sosialfaglinje. Borgheim og Tynset ville da gjensidig kunne høste erfaringer. Gymnasrådet tilrådet også Tynset å sette i gang sosialfaglinjen i et nært samarbeid med Borgheim. I vår oppbygging av sosialfaglinjen ble derfor Borgheim-planen stort sett fulgt.

Rent fagmessig ble engelsk noe utvidet i forhold til reallinjen (4-4-4) og fikk en

skriftlig og muntlig eksamen i avgangsklassen. Fransk hadde pensum og eksamenskrav som naturfaglinjen og tysk tilsvarte reallinjen. Resten av fagkretsen var felles med andre gymnaslinjer.

Sosialfaget hadde timefordelingen 7-6-8 og i starten var det delt inn i 8 undergrupper: 1) psykologi, 2) sosiologi, 3) økonomi, 4) yrkesvalg/næringsliv, 5) politikk/administrasjon, 6) helsestell/sosiale trygder, 7) rettsvesen/jus og 8) massemedia. Bortsett fra at massemedia ble flyttet til psykologi/sosiologi, ble det ikke foretatt noen justeringer av betydning av denne planen.

Som i Borgheimplanen begynte undervisningen i første klasse med å behandle individ, familie, skole og kommune. I andre klasse omfattet leseplanen fylke, stat – kort sagt Norge, og i tredje klasse ble Norges plass i verdenssamfunnet og forholdet mellom nasjonene. Behandlingen av lokale forhold var nok noe forskjellig fra Borgheims opplegg. Tynset og Nord-Østerdal er utkantområder og da er det naturlig at en legger vekt på emner som distriktsutbygging og forskjellige utkantproblemer. En sosialfaglinje må naturlig nok tilpasses de lokale forhold.

Undervisningsmaterie

Som på andre gymnaslinjer var bøkene vårt hovedmateriale i undervisningen. Når vi ser på de åtte undergrupper i sosialfaget, skjønner en at vi sto overfor store problemer når det gjaldt lærebøkene. Problemet var at det fantes rikelig med bøker om emnene. På 60-70-tallet skjedde det en eksplosjon i bokproduksjonen i samfunnsfagene. Den store vansken var å finne bøker som passet for gymnasiaster. Særlig innenfor fagområdet økonomi/næringsliv hadde vi vansker. For å dekke dette området var vi nødt til plukke stoff fra flere kilder. Det skjedde også på andre områder. Dette betydde at elevene etter hvert fikk anselige mengder med stensilert stoff. En elev uttalte da også at hvis en skal gjennomføre sosialfaglinjen, må en være jernhard systematiker!

Etter hvert lysnet det på lærebokfronten og det lettet arbeidet både for elever og lærere. Rent pedagogisk var ikke bruken av stensilert materiale å anbefale. Kanskje mistet elevene noe av kontakten med faget på grunn av papirmengden. Faglige spørsmål blir mer håndgripelige når de er omhandlet på den og den siden i en lærebok.

Den dagsaktuelle orienteringen var viktig på sosialfaglinjen, og derfor abonnerte skolen på en rekke dagsaviser. Alle de politiske partiene var representert, og lokalavisene var selvfølgelig med. Da vi startet sosialfaglinjen hadde vi også et videre siktemål med avisene, idet vi ville plukke ut og samle artikler fra avisene i mapper fra forskjellige fagområder. Dette materialet skulle så senere brukes til små foredrag og til fordypningsområdene i tredjeklassen. Vi lyktes vel ikke særlig mye med å finne frem til et system som ble praktisk brukbart for elevene. Elevene syntes å måtte ha nære mål for denne virksomheten. Utklippingen skjedde nokså vilkårlig, og uten noen særlig plan. Her var det en upløyd mark som vi prøvde å overvinne med en enklere ordning, ellers ville mye verdifullt informasjonsmateriale gå tapt.

Skolen abonnerte også på en rekke tidsskrifter (ca. 50) som ble lagt ut på biblioteket. Samfunnsfaglige og politiske tidsskrifter hadde en bred plass her, og her var tidsskriftene som de politiske ungdomsorganisasjonene gir ut svært viktige. Tidsskriftene og avisene ble lagt ut på biblioteket som var kombinert med lesesalen. Lesesalen var åpen hele skoledagen, men også åpen 3 timer om ettermiddagen. Elevene hadde derfor god anledning til å bruke dette materialet.

Hva vi virkelig manglet var audiovisuelle hjelpemidler. For oss så det ut til at den samfunnsfaglige sektoren var forsømt av forlagene. Det mest verdifulle for oss her var skolekringkastingsprogrammene som vi etterhvert samlet en del av.

Undervisningsmetoder

Da den første sosialfagklassen begynte høsten 1969, skrev elevene en stiloppgave: «Hvorfor jeg begynte på sosialfaglinjen.»

Det viste seg da at elevene hadde svært store forhåpninger til nye undervisningsformer. I ettertid kan man spørre seg om vi innfridde de forventningene elevene hadde. Stort sett kan en vel si at vi drev tradisjonell undervisning. Det var allikevel på enkelte vesentlige punkter at vi skilte oss fra de andre gymnaslinjene. Jeg tenker her på gjesteforelesere, gruppearbeid, klasseundersøkelser og ekskursjoner. Dette er ting som ligger godt til rette for en sosialfaglinje, og disse mulighetene, finner jeg ble godt utnyttet. Vi hadde gjesteforelesere fra kommunalt styre og stell, den sosiale sektor og fra næringslivet. Vi gjorde gode erfaringer med våre gjesteforelesere. De var godt forberedte og var til inspirasjon både for elever og lærere. De brakte salt inn i den daglige grøten og elevene fikk en helt annen kontakt med det praktiske liv enn vi lærere maktet å gi.

Gruppearbeid ble drevet i ganske stor utstrekning. Særlig var gruppearbeid vellykket i forbindelse med klasseundersøkelser og ekskursjoner. Som eksempler på klasseundersøkelser kan nevnes: undersøkelse av medelevenes lesevaner, undersøkelse av sosial prestisje, formell og uformell struktur av skolen og de forventninger som stilles til lærere og elever. I mange av disse undersøkelsene konstruerte elevene spørreskjemaer som de sendte rundt blant med-elevene. Det neste skritt var at vi også kunne foreta undersøkelser utenfor skolen, men det skjedde i liten grad.

Gruppearbeid i forbindelse med klas-seromsarbeid syntes for oss å ha en begrenset verdi. Gruppearbeid ble altfor lett avskrift fra lærde bøker, og da denne formen for gruppearbeid også er tidkrevende, ble dette også begrenset. En annen form for gruppearbeid som vi brukte, var at læreren laget spørsmål fra teksten som var forbe-

redt hjemme. I en del av timen arbeidet to og to av elevene med spørsmålene. I den siste delen av timen ble så enkelte av spørsmålene tatt opp til diskusjon. Elevene mente at dette var en effektiv form for klas-seromsundervisning.

Ekskursjonene vi hadde med sosialfaglinjen er kanskje noe av det mest vellykkede vi gjorde. I første klasse besøkte vi lokale politiske og sosiale institusjoner, bedrifter og lokalaviser. Vinteren 1970 var første-klassen i Trondheim og besøkte bl.a. Adresse-avisen (massemedia), ungdomspsykiatrisk klinikk på Haukåsen (psykologi). Høsten 1970 besøkte vi Hamar (fylkesting, fylkes-administrasjon) og Oslo (Stortinget, Kommunaldepartementet og NRK-fjernsynet). Høsten 1971 var vi i Stockholm. Grunnen til at vi valgte Stockholm, var at vi ville prøve å finne ut hvordan en storby fungerer. Ettersom vi bor i et utkantstrøk syntes vi det var naturlig at vi kunne konsentrere seg om det stikk motsatte av distriktsutbygging en periode. Stockholmbesøket var en suksess, og høydepunktet var at den svenske finansministeren, Kjell Olof Feldt, møtte klassen og holdt en times foredrag om Sveriges økonomi.

Hvordan ble så de faglige reisene betalt? Skolen betalte reiseutgiftene, mens elevene selv betalte kost og losji. Vi hørte aldri noen protest på at dette ble for dyrt.

På lærerværelset ble det hevdet at en faglig ekskursjon til utlandet burde gå inn i programmet på hver gymnaslinje. En slik tur kunne erstatte russeturen. Det er en tanke som burde vært tatt opp på alle skoler. Svenskene med sine leirskoler lå langt foran oss på dette tidspunktet.

Det bør i sammenheng med ekskursjonene fremheves at vi ble svært godt mottatt overalt.

Den svenske finansministeren, Kjell Olof Feldt, møtte klassen og holdt en times foredrag om Sveriges økonomi.

Gjesteforeleserne brakte elevene i nærkontakt med det pulserende liv, i enda høyere grad gjaldt det ekskursjonene. Elevene fikk her en mengde informasjon som de ikke ville ha muligheter for å skaffe seg i et klasserom. Men skulle ekskursjonene lykkes, var forberedelsene grundige og etterarbeidet i grupper tok også en del tid. Resultatene ble lagt frem i form av en rapport. Gruppearbeid som arbeidsform kom virkelig her til sin rett. Årsakene til det synes klare. Elevene var engasjerte, de hadde hatt en felles opplevelse som alle kunne være med å drøfte. Det faglige utbyttet syntes også å bli større fordi elevene her fikk sammenligne sine erfaringer og gjensidig hjelpe hverandre med å finne svar på problemene.

Da vi startet førsteklasse i 1969, var hovedfaget delt på tre lærere. Etterhvert oppdaget vi at dette ikke var noen god løsning. Faget som var spredt nok fra før, fikk en enda større spredning på denne måte.

Faren for at vi overlappet hverandre var også tilstede. Koordineringen var heller ikke så god som den burde være på grunn av arbeidspress. Elevene hevdet også at det ville være bedre at sosialfaget ble fordelt på to lærere. Vi fulgte elevenes råd og to lærere har heretter delt hovedfaget mellom seg i hver klasse, og dette har fungert godt. Samarbeidet foregår i form av planleggingsmøter og den daglige kontakten på lærerværelset. Faste konferansetimer hadde vi ikke. Vi drøftet karakterer ved karakteroppgjør, heldagsprøver og tentamener, og dette gikk greit.

Prøver ble avholdt noe uregelmessig. Vi forsøkte å koordinere disse, men det var vanskelig fordi oppleggene i de forskjellige disiplinene varierte mye.

Erfaringer, problemer

Skoleåret 1970-71 var det andre året Tynset gymnas hadde sosialfaglinjen. Erfaringene var spinkle, men samtaler med elevene hadde gitt oss gode holdepunkter. Det som syntes å være svakheten med linjen, var at hovedfaget var for spredt. Følelsen av spredning økte også med mengden av stensiler som hittil hadde vært brukt på sosialfaglinjen. Den største faren var at hovedfaget for elevene ble en luftig overbygning av kunnskaper. Vi sto nå ved en korsvei for sosialfaglinjen. Skulle vi satse på en så bred som mulig innføring i samfunnslivet, eller skulle vi satse på en mer grundig innføring på færre områder? Det siste alternativet ble foretrukket og sosialfaglinjen ble konsentrert omkring 4 disipliner: Psykologi, sosiologi, politikk/administrasjon og økonomi. Dette skapte mer ro omkring faget både for elever og lærere. Vi fikk her en mer solid faglig fordypning. Faget hadde hittil vært en heseblesende jakt for å få med så mye som mulig! Vi fikk også en bedre koordi-

nering av de forskjellige disiplinene innenfor sosialfaget.

Hva hadde så sosialfaglinjen å gi elevene? For de politisk interesserte var linjen et blinkskudd. Mange av elevene var medlemmer i politiske ungdomsorganisasjoner, og flere hadde tillitsverv. Dette gjaldt ikke bare politisk arbeid, men også lagsarbeid av forskjellige slag. Kanskje kunne også sosialfaglinjen gi elevene bedre anledning til å løse felles arbeidsoppgaver og organisere teamwork. Gjennom ekskursjonen kom også elevene sammen med mange slags fagfolk og etter hvert ble også elevene mer rutinert til å spørre. Sjenansebarrieren ble til en viss grad brutt hos mange og elevene lærte seg til å opptre friere under uvante forhold. Dette var en sosial oppdragelse i beste forstand og ikke minst var det en pedagogisk seier å løsne tungebåndet på tause østerdøler.

For lærerne som arbeidet med sosialfaglinjen, og da først og fremst med sosialfaget var dette en pedagogisk utfordring. Vi hadde ganske stor frihet til å utforme faget, og denne friheten kan skape usikkerhet, men den var altfor verdifull til at vi kunne miste den.

Sosialfaglinjen ble nok forandret noe underveis, men at det var en linje med livets rett var det aldri noen tvil om. Søker-tallet ved Tynset gymnas er det beste beviset på dette. Høsten 1969 hadde gymna-set 32 søkere til linjen. Høsten 1970 hadde søker-tallet steget til 55. I 1969 var det 7 søkere fra øvrige Hedmark, og i 1970 var tallet steget til 14 fra det øvrige Hedmark og 17 utenfor fylket. Vi fikk med dette et bredere elevmiljø, og det betydde at klassemiljøet ble mer allsidig og det styrket sosialfaglinjen.

Sosialfaglinjen blir samfunnsfaglinjen

Navnet på linjen kunne bety at linjen først og fremst dreide seg om sosiale spørsmål. Dette er langt fra tilfelle. Sosialfaglinjen ga en bred samfunnsfaglig innføring og derfor foreslo Tynset gymnas allerede i 1969 at linjen burde hete samfunnsfaglinjen. Dette ble også godkjent av Gymnasrådet.